

*Білоцерковець М. А.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
<https://orcid.org/0000-0003-4692-3444>*

ВНУТРІШНІЙ КОНФЛІКТ У РОМАНІ Ф. САГАН «BONJOUR TRISTESSE» КРІЗЬ ПРИЗМУ «ЕТИКИ ТУРБОТИ» ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СУЧАСНОЮ МОЛОДДЮ

Анотація. Метою пропонованої статті є комплексне дослідження глибинного внутрішнього конфлікту між поколіннями, розриву в їхніх ціннісних орієнтирах та життєвих стратегіях, що представлені в культовому романі Франсуази Саган «Bonjour Tristesse». Наукова новизна роботи полягає в аналізі твору крізь призму Етики Турботи (Ethics of Care) – відносно нового філософського та етичного напрямку, який пропонує альтернативу традиційним раціоналістичним теоріям. У ході дослідження встановлено, що Етика Турботи зміщує акцент із абстрактної справедливості та універсальних моральних законів на конкретику людських взаємин, емпатію та відповідальність. Теоретичний аналіз дозволив виявити, що моральні рішення героїв роману часто продиктовані не логікою, а станом вразливості та взаємозалежності. На відміну від формальних моральних агентів класичної філософії, персонажі Саган постають як реальні люди з індивідуальними потребами та зобов'язаннями перед близькими. Особлива увага приділяється асиметрії у стосунках «батьки – діти», де турбота за визначенням не є рівною чи взаємною. Емпіричну базу дослідження склали результати опитування 20 студентів Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Майбутні філологи, які вивчають французьку мову, застосували метод герменевтичної інтерпретації тексту для пошуку відповідей на ключові питання: чи був трагічний фінал твору зумовлений неминучістю конфлікту між добровільною опікою та здатністю її прийняти? де пролягає делікатна межа між щирою підтримкою та токсичною, нав'язаною турботою, що нівелює особистісну автономію? Аналіз наукових джерел, що раніше розглядали конфлікт у романі переважно з позицій екзистенціалізму, у поєднанні з відгуками сучасної молоді, дозволив дійти висновку: конфлікт у «Bonjour Tristesse» був фатальним. Він виник у точці зіткнення двох несумісних моделей: гедоністичної свободи Сесіль та Раймона та структурованої, «виховної» турботи Анни. З'ясовано, що добровільне піклування перетворюється на інструмент тиску, коли воно ігнорує готовність іншої сторони до трансформації. Таким чином, стаття доводить, що етична криза в романі є наслідком не просто егоїзму, а глибокого розриву в розумінні самої природи турботи та поваги до приватних кордонів особистості.

Ключові слова: етика, інтерпретація тексту, конфлікт, піклування, роман.

Постановка проблеми. Протягом останніх кількох десятиліть Етика Турботи як феміністична етика породила велику кількість літератури та вплинула на моральні дослідження

в багатьох сферах. Вона пропонує своєрідний виклик домінуючим моральним теоріям: кантіанській моральній теорії, утилітаризму та етиці чеснот. Етика Турботи протиставляє турботу справедливості, намагається інтегрувати їх та переосмислює суспільне та приватне життя та мораль.

Витоки Етики Турботи можна простежити до основоположних праць К. Гілліган. Згідно з Гілліган (2008), Етика Турботи визнає, що моральні рішення часто приймаються зовсім не шляхом неупередженого абстрактного мислення, і що реальні люди принципово відрізняються від штучних моральних агентів традиційної філософії: вони залежні один від одного, вони упереджені, оскільки мають зобов'язання перед конкретними близькими, вони мають різні індивідуальні потреби, і, нарешті, вони часто перебувають у нерівних стосунках (таких як батьки та діти) [1]. Турбота завжди відбувається в конкретних стосунках, в яких є дві сторони – той, хто піклується, і той, про кого піклуються; отже, стосунки турботи завжди нерівні та не взаємні [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роман Франсуази Саган «Bonjour Tristesse» став предметом численних обговорень та досліджень, зокрема через майстерний опис етичної байдужості та моральної безвідповідальності, що характеризують життя багатой французької родини в 1950-х роках. Роман був опублікований у 1954 році, і майже відразу став сенсацією в літературному житті Франції та мав світовий комерційний успіх; до 1962 року було продано понад п'ять мільйонів примірників французькою мовою та перекладено кількома іноземними мовами. Відомий французький письменник Франсуа Моріак (1885–1970), як представник старшого покоління, у статті, опублікованій у *Le Figaro*, високо оцінив художні якості роману, що став дуже репрезентативним для даної епохи, проте він також висловив глибокий сум з приводу того, що післявоєнна молодь була зображена абсолютно позбавленою етики і моралі. Але для молодого покоління повоєнних 1950-х років цей роман був своєрідним маніфестом, що проголошував моральну порожнечу, безнадію та відчай світу, в якому воно почало жити, самотність людини у світі абсурду, де всі люди чужі один одному, занурені в особисті справи, турботи, клопоти. Вже самою своєю появою роман Франсуази Саган «Bonjour Tristesse» окреслив межі світосприйняття різними поколіннями і спричинив великий резонанс та конфлікт між читачами, балансує між критикою і несприйняттям та статусом культового твору [3].

Роман Франсуази Саган «Bonjour Tristesse» неодноразово досліджувався саме з позицій описаного в ньому конфлікту,

зокрема, крізь призму екзистенціалізму, щоб розглянути боротьбу персонажів із самотністю та екзистенційну трагедію людського життя в опозиції «я/інший» у процесах генераційної ідентифікації та самоідентифікації персонажів [4]; з точки зору психоаналізу для розкриття психологічного стану головних героїв роману через дитячі травми і комплекси Едіпа та Електри [3].

Laguna Mariscal (2021) розглядає даний роман як філософський конфлікт між епікурейськими поглядами на життя, які втілюють головна героїня Сесіль та її батько Раймон, що ведуть життя, присвячене задоволенням, і сократичне та стоїчне ставлення до життя, представлене персонажем Анни, коханої Раймона, яка намагається спрямувати життя батька та дочки в цьому напрямку [5]. Гендерні перспективи щодо відтворення специфічного жіночого досвіду розроблені в роботах дослідниць О. Бігун і Яцків (2024) та Lloyd та Morello (2020). Різні положення поезики застосовуються до інтерпретації генераційного конфлікту, до композиційної структури та до сфери дії персонажів. Такі поняття, як «міжпоколінний конфлікт», «міжпоколінний діалог» та «міжпоколінна солідарність» або «віковий тягар», показують, як сучасне суспільство залучене до міжпоколінного дискурсу [6], [7].

Sarmad Abed Aoun Abed Ali та Rula Abdulrazzaq Abduljabbar (2021) розглядають даний твір з позицій конфлікту між жінками та чоловіко-центрованим суспільством. Вони вказують, що навіть дружба, яку можна було б вважати різновидом близькості між жінками, спотворена; ці благородні стосунки залямовані ревностями та страхом. Суспільство робить жінок нещасними: будь яку можливість створити більш відкритий діалог між жінками та суспільством через дружбу суспільство унеможливує. Темою роману, згідно з науковцями, є перевірка жіночої ідентичності, але цей пошук можна здійснити лише через деконструкцію та руйнування жіночності. В результаті, жінка в будь-якому суспільстві має трагічну долю: вона поглинається чоловічою владою та бажанням. Тому можна розглядати жінку як істоту, розірвану між своїми прагненнями та відведеною їй роллю [8].

Проте, досліджень твору у світлі Етики Турботи виявлено не було, хоча сюжет роману розгортається саме навколо близьких стосунків між представниками старшого і молодшого поколінь, чоловіками і жінками, батьками і дітьми, моральними викликами, які перед ними повстають, та ціною, яку доводиться заплатити за прийняті рішення.

Мета. Мета статті – розкрити внутрішній конфлікт поколінь, зображений у романі Ф. Саган «Bonjour Tristesse», через призму Етики Турботи та дослідити погляди та враження сучасної молоді щодо нього за допомогою методу герменевтичної інтерпретації художнього тексту.

Метод герменевтичної інтерпретації тексту дозволив дослідити центральний конфлікт тексту як культурний і міжгенераційний концепт через призму Етики Турботи, що відображає суспільство, до якого належить автор, не лише в образах певної культури, а й певної мови, враховуючи специфіку вербалізації універсальних понять і «вихід» на геополітичні, етнопсихологічні, історичні та гендерні аспекти, що знаходяться за межами літературного твору [9].

На заняттях з французької мови студентами-майбутніми вчителями, які на той час навчалися на другому курсі бакалаврату спеціальності «Французька мова та література», було

вирішено дослідити текст книги Ф. Саган «Bonjour Tristesse» з точки зору Етики Турботи, щоб відповісти на такі питання:

– чи був конфлікт, описаний у книзі, неминучим, оскільки він межує з добровільною турботою та бажанням і здатністю прийняти цю турботу, якщо не повернути її у відповідь?

– де межа між люблячою турботою, яку людина приймає добровільно, та нав'язливою турботою, яка перетинає особисті межі?

Студентам, які брали участь у дослідженні, було 17-18 років, 15 дівчат та 5 хлопців, приблизно того ж віку, як і Франсуаза Саган, коли писала даний роман, тому автором статті було висловлено припущення, що ідеї та сюжет книги будуть для них близькими і зрозумілими.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі роману лежить історія, яку розповідає сімнадцятирічна дівчина Сесіль, що відпочиває зі своїм батьком, Раймоном, заможним бізнесменом-вдівцем, на березі моря на Французькій Рив'єрі. У батька була коханка, Ельза, а донька, у свою чергу, завела роман з Сирілом, молодим хлопцем, який мешкав по сусідству в замському літньому будинку. Цей порядок порушила подруга покійної матері Сесіль – Анна Ларсен, що приїхала до них у гості.

Внутрішня драма роману – це конфлікт між Сесіль та Анною, що ґрунтується у полярних і непримиренних розбіжностях у поглядах на життя.

Для головної героїні життя швидкоплинне, сьогоденне, без зобов'язань, без каяття, без серйозних роздумів. Вона втратила матір у дуже ранньому віці та була вихована черницями в інтернаті, тому не відчувала турботи люблячої людини. Вона почала жити з батьком у підлітковому віці, сприймаючи його як друга та наставника, який відкрив їй перевагу задоволення та гедонізму над розсудливістю та турботою про інших людей.

При прочитанні тексту студенти-учасники дослідження зауважили, що для Сесіль та її батька кохання означає лише особисті приємні почуття від різних партнерів: «...ми говорили про кохання, його складності. В очах мого батька вони були уявними. Він систематично відкидав поняття вірності, серйозності та відданості. Він пояснював мені, що вони були довільними та безплідними. ... Я знала, що в його випадку це не виключало ні ніжності, ні відданості, почуттів, які приходили до нього тим легше, що він вважав їх тимчасовими. Ця концепція спокусила мене: швидке, бурхливе та швидкоплинне кохання»¹ [10].

Читачі спостерігали початок історії кохання між батьком Сесіль та Анною, яке не подобалося Сесіль, адже, як вони зазначили, Анна відрізняється від попередніх коханок Раймона. Анна уособлює гідність та моральні цінності шанованого суспільства. Для Анни кохання – це духовний початок, сповнений прихильності та турботи: «Тут безкінечна ніжність, солодкість, туга...»² [10].

Як зауважили учасники дослідження, навіть будучи дуже молодою та недосвідченою, все-таки Сесіль зрозуміла, що чоловік і жінка з різним походженням та способом життя навряд чи можуть бути щасливими разом протягом тривалого часу: «Я ніколи не думала про Анну як про жінку, а як про єдине ціле: я бачила в її самовпевненості: елегантність, інтелект, але ніколи чуттєвість, слабкість... Я зрозуміла, чому

¹ Переклад автора

² Переклад автора

мій батько пишався собою: гордовита, байдужа Анна Ларсен погодилася вийти за нього заміж. Чи кохав він її? Чи зможе він кохати її довго?»³ [10].

Дійсно, студенти-учасники дослідження відмітили, що кохання, любов – це особливі почуття, але кожен з персонажів розуміє їх по-різному. Спочатку здається, що Сесіль задоволена близькістю між Анною та її батьком: «... я бачила, як вони спускаються вранці, спираючись одне на одного, сміючись разом, їхні очі були облямовані темними колами, і клянусь, я хотіла б, щоб це тривало все життя»⁴ [10].

Сесіль навіть любить Анну як свого друга, захоплюється нею, адже вона розумна, елегантна, витончена та цінує культуру, намагається захопити Сесіль продовжувати навчання: «А ваш іспит? [...] Ви маєте відпрацювати на цих канікулах... сказала Анна ... »⁵ [10]. Але ж незважаючи на свої благородні наміри, Анна свідомо руйнує звичний устрій життя Сесіль та Раймонда. Приїзд Анни до Сесіль та її батька порушує їхнє життя, змушуючи їх змінюватися.

Піклуючись про здоров'я, виховання та майбутнє Сесіль, Анна одночасно обмежує її у всюдозволеності та не дає їй повної свободи. Вона нав'язує свої погляди й ідеали Сесіль, які суперечать тим, що батько Сесіль проголошував своїй доньці: «Моя дочка завжди знайде чоловіків, які її підтримають, – благородно сказав мій батько»⁶ [10]. Не дивно, що Сесіль не бачила цінності в отриманні диплома та продовженні освіти. Тож конфлікт поступово стає екзистенційним не лише для молодшого покоління, але й для старшого, адже він виявляє протилежні погляди на життя. І тоді приязне ставлення Сесіль до Анни переходить у ненависть.

Замість вдячності за турботу Сесіль відчуває небезпеку та загрозу, що виходить від проявів піклування Анни: «Я не могла позбутися цього страху: Анна збиралася зруйнувати наше існування»⁷ [10]. Вона вважає, що потужна зброя Анни прихована під її красою та спокоєм, а також відчуває шалені ревності, оскільки Анна зайняла її місце у серці батька: «Ми живемо лише вдвох, і вона прослизне між нами своїм спокоєм, вона зігріється, поступово вкраде наше безтурботне тепло, вона вкраде у нас усе, як прекрасна змія»⁸ [10]. Сесіль вважає Анну змією (за аналогією з біблійним змієм, здогадалися юні дослідники), яка назавжди вижене її та батька з їхнього раю: життя у задоволенні та безладі. З усіх цих причин Сесіль палає бажанням помститися Анні, і ця помста набуває форми вигнання порушника з їхнього майбутнього життя: «Я зрозуміла, що виключаю Анну з цього майбутнього; я не могла змусити себе включити її»⁹ [10]. Вона ініціювала мережу маніпуляцій, що призвели до морального і фізичного знищення Анни.

Сесіль проводить багато часу з Сирілом, героєм її курортного роману. Сиріл обожає Сесіль і сподівається, що вона колись стане його дружиною, адже він розглядає кохання, як турботу про кохану людину і можливість розділити з нею життя. Сесіль вважає стосунки із Сирілом засобом для досягнення своєї мети, яка полягає в тому, щоб позбавитися Анни,

вона не бачить у ньому особистість, якій можна відповісти взаємною турботою та щирістю: «Я ніколи не кохала його [Сиріла]. Я вважала його добрим і привабливим; я насолоджувалася задоволенням, яке він мені дарував; але він мені не був потрібен»¹⁰ [10].

Разом з тим, навіть успішно здійснюючи свої плани, Сесіль відчуває розчарування і гіркоту поразки, й причина полягає в тому, що вона встигла звикнути до постійної турботи і доброти Анни. Як зазначили студенти-учасники, найкраще це ілюструє сцена, де Анна ніжно гладить волосся Сесіль: «Вона [Анна] ніжно гладила моє волосся, потилицю. Я не рухалася. У мене було те саме відчуття, що й тоді, коли пісок відступив піді мною на початку хвилі: бажання поразки, ніжності заповонило мене, і жодне почуття, ні гнів, ні бажання, ніколи не омивало мене так, як зараз. Покинути змову, довірити їй [Анні] своє життя, віддати себе в її руки до кінця своїх днів. Я ніколи не відчувала такої непереможної, такої сильної слабкості»¹¹ [10]. Здається, Сесіль навіть починає відчувати щось, подібне до вдячності: «Анна була дуже доброю; я не знала у ній жодної дріб'язковості. Вона вела мене, полегшувала моє життя, показувала мені шлях, яким треба слідувати за будь-яких обставин»¹² [10].

Отже, Сесіль та її молоді друзі, Сиріл і Ельза, розробляють і успішно втілюють план, спрямований на те, щоб відмовити Анну від шлюбу і повернути Ельзі її колишній статус коханки Раймонда. Коли Анна відкриває змову проти себе, вона приголомшена горем і зрадою, й вирішує залишити Раймонда та його фальшивий світ ілюзій, щоб зберегти почуття гідності. На відміну від Ельзи та всіх жінок подібного типу, Анна ніколи не шукала тимчасових і поверхневих стосунків з чоловіками. І хоча план Сесіль працює ідеально, зрештою він призводить до трагічної смерті Анни в автомобільній аварії.

Неочікувано, проте усвідомлення смерті Анни, яка могла бути спричинена нещасним випадком або самогубством, не приносить задоволення Сесіль, але наповнює моментами смутку її життя, сповнене, як і раніше, задоволень та легковажності, завдаючи їй страждань і самозневаги. Дивлячись на себе в дзеркало, вона виявляє, що ненавидить своє відображення за зіпсоване життя, яке вона веде: «Я розважалася, зневажаючи себе, відчуваючи ненависть до свого вовчого обличчя, запалого та зморшкуватого від розпусти»¹³ [10].

Студенти-учасники відмітили, що Сесіль, яка вже пережила раніше нудьгу, жалі та докори сумління, але не смутку, відчуває, як його приголомшливий вплив огортає її життя, «як шовк, одночасно дратівливий і м'який, що відділяє мене від інших»¹⁴ [10], і, таким чином, починає шлях до усвідомлення аморальності своїх вчинків і самозасудження.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Після прочитання книги студентам було запропоновано написати фінальний есей і відповісти на дослідницькі питання, визначені перед прочитанням твору.

Таким чином, з'ясувалося, що, по-перше, на думку більшості студентів, конфлікт між головними героїнями був неминучим, оскільки якщо турбота поєднується з нав'язуванням, вона

³ Переклад автора

⁴ Переклад автора

⁵ Переклад автора

⁶ Переклад автора

⁷ Переклад автора

⁸ Переклад автора

⁹ Переклад автора

¹⁰ Переклад автора

¹¹ Переклад автора

¹² Переклад автора

¹³ Переклад автора

¹⁴ Переклад автора

зустрічає заперечення та відмову. У даному творі конфлікт був описаний як світоглядні протиріччя між моральними принципами Анни, її готовністю піклуватися про близьких людей, навіть якщо вони цього не хочуть і відмовляються прийняти турботу, і небажанням Сесіль піти на поступки і відмовитися від свого аморального і гедоністичного, але цілком схвалюваного батьком, способу життя. По-друге, турботу нав'язати неможливо, адже перетинаючи особисті межі людини, навіть найкращі і найблагородніші наміри сприймаються як загроза і викликають ворожість.

Проте, більшість учасників дослідження вважають, що незважаючи на трагічний фінал, доброта і турбота Анни до дівчинки не були витрачені марно, їм вдалося зародити зерна емпатії, саморефлексії, усвідомлення відповідальності за людей поряд, які, можливо, лише почали проростати і формуватися, але не до кінця усвідомлюються, саме їм Сесіль говорить у кінці: «Привіт, смутку!»

Література:

- Gilligan C. Moral Orientation and Moral Development. *The Feminist Philosophy Reader* / ed. by A. Bailey, C. Cuomo. McGraw-Hill, 2008. P. 467–477.
- Held V. The Ethics of Care. *The Oxford Handbook of Ethical Theory*. 2006. <https://doi.org/10.1093/0195147790.003.0020>.
- Arif N. M., Arif N. S. Une Lecture Psychologique de Bonjour Tristesse de Françoise Sagan. *Zanco Journal of Medical Sciences*. 2022. Vol. 26. P. 224–236. <https://doi.org/10.21271/zjhs.26.1.14>.
- Pouliquen D. Réflexions narratologiques sur «Bonjour Tristesse» de Françoise Sagan. 2017. <https://doi.org/10.6092/issn.2039-2281/11952>.
- Laguna Mariscal G. «Material girl in a material world»: Bonjour tristesse de Françoise Sagan comme roman philosophique épique. *Littératures*. 2021. P. 187–202. <https://doi.org/10.4000/litteratures.3308>.
- Bigun O., Yatskiv N. Dialogue Intergénérationnel dans le Roman de Françoise Sagan «Bonjour Tristesse». *Alfred Nobel University Journal of Philology*. 2024. Vol. 1, iss. 27. P. 85–97. <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2024-1-27-6>
- Lloyd H., Morello N. Françoise Sagan: «Bonjour Tristesse». *The Modern Language Review*. 2000. Vol. 95. P. 849. <https://doi.org/10.2307/3735560>.
- Sarmad Abed Aoun Abed Ali, Rula Abdulrazzaq Abduljabbar. Le conflit entre la femme et la société dans les sociétés orientales et occidentales dans La Nuit Sacrée de Ben Jelloun et dans Bonjour Tristesse de Françoise Sagan. 2021. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04>.
- Challenges and strategies for intercultural communication: A case study on national and gender stereotypes in postmodern women literature / M. Bilotserkovets et al. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12, iss. 64. P. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.7>.
- Sagan F. *Bonjour Tristesse*. Pocket, 2011. 154 p.
- Câmara J. Relational ethics of care in research with young people: reflections from a study with young refugees and their families. *Cambridge Journal of Education*. 2025. Vol. 55. P. 1–30. <https://doi.org/10.1080/0305764X.2025.2469849>.

Bilotserkovets M. Internal conflict in F. Sagan's 'Bonjour Tristesse' through the prism of 'Ethic of Care' and its interpretation by modern youth

Summary. The purpose of the proposed article is a comprehensive study of the deep internal conflict between generations, the gap in their value orientations and life strategies, which are presented in the cult novel by Françoise Sagan "Bonjour Tristesse". The scientific novelty of the work lies in the analysis of the novel through the prism of the Ethics of Care – a relatively new philosophical and ethical direction that offers an alternative to traditional rationalist theories. The study found that the Ethics of Care shifts the emphasis from abstract justice and universal moral laws to the specifics of human relationships, empathy and responsibility. Theoretical analysis revealed that the moral decisions of the novel's heroes are often dictated not by logic, but by the state of vulnerability and interdependence. Unlike the formal moral agents of classical philosophy, Sagan's characters appear as real people with individual needs and obligations to loved ones. Particular attention is paid to the asymmetry in the relationship "parents – children", where care, by definition, is not equal or mutual. The empirical basis of the study was the results of a survey of 20 students of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko. Future philologists studying French applied the method of hermeneutic interpretation of the text to find answers to key questions: was the tragic ending of the work due to the inevitability of the conflict between voluntary care and the ability to accept it? Where is the delicate line between sincere support and toxic, imposed care that levels personal autonomy? Analysis of scientific sources that previously considered the conflict in the novel mainly from the standpoint of existentialism, combined with the responses of modern youth, allowed us to conclude: the conflict in "Bonjour Tristesse" was fatal. It arose at the point of collision of two incompatible models: the hedonistic freedom of Cecile and Raymond and the structured, "educational" care of Anna. It is found that voluntary care turns into an instrument of pressure when it ignores the readiness of the other party for transformation. Thus, the article proves that the ethical crisis in the novel is the result not of mere selfishness, but of a deep gap in the understanding of the very nature of care and respect for the private boundaries of the individual.

Key words: ethics, text interpretation, conflict, caution, novel.

Дата першого надходження статті до видання: 20.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026